

Ф. Б. 6
394

СВETИСЛАВ ВОЈ. ВУЛОВИЋ

ЖЕНЕ ПРАВНИЦИ И НАШЕ ПРАВОСУЂЕ

Л. В. 6
394

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 45402

СВЕТИСЛАВ ВОЈ. ВУЛОВИЋ

ЖЕНЕ ПРАВНИЦИ И НАШЕ ПРАВОСУЂЕ

Томомић Мира Леваја се
најбоље одговори.

Светислав Војловић

Београд 1925
Година

БЕОГРАД 1925 ГОДИНА

У низу новина које су у нашем јавном животу створене после рата, од којих су неке створене на тај начин што је се тако хтело, а друге опет тиме што се о томе није мислило па се дошло пред свршену ствар која се после због тога, у већини случајева, морала и да трпи, долази и необична новина која је предмет ових редова.

А она је дошла на један необичан и занимљив начин. Услед тешког социалног живота који је настао после и услед рата, с једне, и нагло а негативно измењених погледа на живот уопште, с друге стране, помогнуто уз то недостатком стручних школа, код нас је после рата несразмерно и нагло порастао број женскиња које је по завршеној гимназији отишло на универзитет. То је био случај са свима факултетима и, разуме се, да онда ни правни факултет, који до рата није знао за то, није био поштеђен тога. Шта више за разлику од осталих, он се издвојио на неки начин, јер појава женскиња на њему било је нешто ново, ново у првом реду за њих саме, а самим тим онда и врло привлачно за њих и, разуме се, са сваком новом школском годином факултет је бележио све већи број ових снага. Међутим, на ово се није онда мислило, као што се, изгледа, ни данас не мисли.

А ствари су се развијале. Од тога броја женских слушалаца на правноме факултету један је

део напуштао студије враћајући се ономе на чему је требао и да остане; други је део остајао и даље уписујући ревносно семестар за семестром и још ревносније посећујући све часове и налазио у томе неку врсту забаве; а трећи, најмањи, део радио је озбиљно (озбиљно у толико што је имао за задатак да сврши факултет, али не и озбиљно у смислу истинског улажења у ствари), полагао испите редовно и на време и једнога дана изашао са дипломом о свршеном правном факултету. И то се наставља. Наставља се од прилике у истим размерама али стално, и сваке године, тачније сваког семестра, факултет лиферује извештај број ових свршених правника, а та продукција показује уз то још и сталну тенденцију рашћења. То се објашњава разлогом који је већ наведен.

Али ово није зло, или боље, није зло о коме треба водити рачуна. Јер сâм факат што женскиње свршава правни факултет савршено је ирелевантан. То је најзад лична ствар на коју има права сваки онај који је испунио све оне услове који се траже за редовног слушаоца универзитета, па следствено онда и женскиње које има те услове. Али, по среди је једна друга ствар која није и не сме да буде ирелевантна, јер чињеницом свога постојања она представља једну опасност чије се последице манифестују у тешкој повреди једне најзначајније установе. Реч је о учешћу жена правника у државноме правосуђу код нас.¹

¹ Мисли се само на Србију и цело излагање односи се само на правосуђе у њој и, следствено, с обзиром на позитивно право Краљевине Србије.

Исти онај разлог који је онај број женскиња који је завршио правни факултет инспирисао да оде на тај факултет, исти тај разлог одлучивао је и у ономе тренутку када су оне имале у рукама своју диплому и био пресудан за њихову одлуку: да своје знање стечено на факултету примене и у пракси, у суду. Тачније, мотивисање ове одлуке на овај начин било је само потребна форма у којој је, у истини, био увијен онај разлог који смо већ навели. Исто као и правни факултет, тако је и ово, у продужењу тога, било нешто ново за њих па отуда и привлачно, нешто савремено у смислу покрета за еманципацијом жена, и најзад нешто што је обећавало читав низ нових забава, пријатности и разонођења, све то, опет, од природе посла коме се прилази, од начина на који се он врши, од специфичне атмосфере која у њему влада. У основи би било погрешно мишљење да је ма и једна од њих само отишла у суд из љубави према самоме позиву, из одушевљења да се припада установи која врши правосуђе. Зато би се таквим мишљењем чинила неправда сâмоме правосуђу. Понављамо: то није могло да инспирише ни једну од њих, јер, остављајући на страну све друге разлоге, који су ту били одлучујући, па сâма чињеница да оне као такве не носе у себи, и крај своје дипломе, ни најмање способности ни смисла за те ствари, довољна је да потпуно негира такво мишљење. Јер, да би неко са одушевљењем пришао каквоме послу безусловно је потребно, независно од његове спреме, да по инстинкту осети смисао и једну извесну спо-

собност за њега. А тога код њих, за посао у питању, апсолутно нема.

Са своје стране, ми женскињу, као таквом, не поричемо ни могућу културу, ни знање, ни интелигенцију уопште, ни читав низ других различитих способности, можда по неки пут чак и извесна преимућства над људима у извесним акцијама и пословима. То је, уосталом, друго и потпуно одвојено. Али, када је реч о њима као правницима, онда ми у њима савршено и апсолутно негирамо сваку способност за здраво, логичко и објективно правничко схватање. Оне њу немају, а колико је то тачно знају само они који су их видели и осетили на послу у суду. Све ствари оне ту раде механички, без неопходног улажења у ствар, јер за то нису у стању, без правничког осећања, јер факултет то није могао да им да, без икакве друге сем, можда, техничке способности. У осталом, ми можемо, када је реч о њима, да будемо у присуству њиховог огромног знања правних ствари, знања и *de lege ferenda* и *de lege lata* (што, разуме се, није случај), али све то није разлог да се зато верује и у њихову способност као правника. Оне њу немају, а без ње нису правници. Јер, изузимајући једно извесно познавање основних правних принципа и једну гомилу на памет научених прописа позитивнога права (оно што је, уосталом, преступачно и лаику), оне имају онолико исто правничких способности колико то имају и они којима то није струка. Зато њих назвати правницима само због тога што имају диплому правног факултета

иронија је којој нема места, и квалификујући их као такве значи чинити грубу неправду онима који у истини то јесу.

Али, независно од свега тога, оне су се нашле једнога дана у суду. То је чињеница. Од стране оних који су у првome реду требали да воде рачуна о томе, сâм факат њиховог улажења у редове оних који врше државно правосуђе, схваћен је без сваке озбиљности. Ми нећемо да улазимо у то шта је њих инспирисало када је отпочело постављање жена правника по судовима и где су нашли овлашћења за то. Једно је само несумњиво, да је све то схваћено врло неозбиљно и да се на последице није мислило. По среди је, дакле, чињеница да се данас у нашим судовима налазе жене правници, чињеница да се у редовима оних који врше правосуђе налазе и жене. Неоспорно, чињеница, која представља једну аномалију и једну савршену немогућност с обзиром на средину у којој је. Разумљиво је онда да су и последице од тога најнегативније.

Сама појава, међутим, као таква, пре свега је ненормална отуда што је вештачки и створена. Наше позитивно право, а то се у њему консеквентно спроводи свуда, има један специфичан став према женскињу. Кроз њега се свуда провлачи принцип извесне субординације жене према човеку, изван њен подређени положај, у односу на мушкарца, и у породици и у друштву.² Све је то дошло да,

² Право једнога народа неоспорно да мора да буде израз њега сâмога. У тренутку када оно престане да буде то, оно се мења. Ако се и усвоји схватање да наше право фаворизира

нормирано и узакоњено, буде израз општег, народног схватања о положају жене у друштву. Наше право, и ако у главном реципирано, неоспорно, да је у тренутку свога постанка, модифицирано и саображено, значило манифестацију правне свести народа. И та правна свест народа, у колико је реч о учешћу жене у државном животу, остала је и данас савршено иста и непромењена. Наше ново *resp.* реформирано право остаје према томе у томе питању исто тако непромењено. Јер, ако би то ново право схватило ствар другојачије, обрнуто овоме данас, онда би смо били у присуству једног неслагања између права, с једне, и убеђења оних чије је оно право, с друге стране, а самим тим онда нисмо у присуству права као таквог.

човека на штету жене, опет то не може да буде основ за тражење модифицирања тога права у смислу потпуног изједначења жене са човеком. Јер такво једно тражење је немогуће и илузорно. То је нешто што уопште не може да се тражи, него што има да дође спонтано, само од себе, као резултат једног новог схватања, које тада безусловно мора да нађе свога израза у праву. У овоме тренутку, међутим, то је тако далеко од тога.

Ми можемо да кажемо да су наши закони у неким деловима својим, данас преживели; да су се многе ствари, нормиране у времену када су ти закони постали, данас измениле и да је следствено потребно мењати и такве законе. То не спори нико. Случај на пр. са изједначењем мушке и женске деце при интестатском наслеђивању. Пуних осам деценија и сувише довољно показале су потребу једне правичности у том погледу. И то ће се, неоспорно, и учинити. Нови грађански законик сигурно неће правити разлику између мушке и женске деце у таквој ситуацији. И још читав низ ствари, поред ове, које ће нови закони у смислу данашњице регулисати. У колико је, међутим, реч о жени, као таквој, све те исправке, измене и допуне, у колико за њима буде потребе, могу да се крећу само у области приватнога права. А у области јавнога права њен положај остаје непромењен.

Жена не може да буде представник државне власти. Не може то да буде прво по самом режиму мушких који данас влада свуда у свету³, па онда не може то да буде ни по самом позитивном праву нашем. Следствено, жена не може да припада реду оних који врше државно правосуђе, јер је судство у држави једна од трију функција државне власти. То право, право учешћа у државном судству, не може нико осим закона да да жени. Један указ није у стању ни власти да јој то да. А када се то ипак чини, онда се чини нешто неправно, јер се нигде не налази овлашћења за то, и чини се нешто ненормално и опасно, јер се баш чини у име онога, који то неће. Очевидно једна страшна аномалија и још очевидније да су последице од тога најнегативније, а све се то данас или неће да види или је по среди најгрубљи нехат.

Кад хоће да се испита могућност или немогућност једне ствари ваља ићи до крајњих консеквенца. Ако хоћемо, и ако то уопште може да буде, да допустимо и да се сложимо са тим да жене-правници могу да буду органи правосуђа, онда би, као природан пандан томе, морало безусловно да се допусти и учешће жена-неправника у реду лаика судија. Морало би исто тако да буде могуће да пороту код нас поред људи (чл. 2. и 3. Зак. о Пороти) сачињавају и жене; да поред судија-трговаца (§§ 3. и 4. Зак. о Устр. Трговачког Суда) буде и судија-

³ В.: „Човек и жена“ — Жив. М. Перић, проф. Београдског Универзитета. Београд, 1922 год.

трговкиња; морало би, најзад, да буде могуће да при саставу изабраних судова поред људи (§§ 433.—448. Грађ. Суд. Пост.), биране судије буду исто тако жене. Очевидно, да је све то немогуће, немогуће баш и онда када би се на супрот овим прописима, покушали да донесу нови који би то допуштали. Један такав закон о пороти, на пример, не би никада могао да буде примљен, а никада ни једна жена у народу не би доживела да буде избрани судија, па чак ни онда када би парничари били жене.

Историска улога жене у нашем народу у главном изједначује са са овом коју она и данас има. То је однос слабијег према јачем, однос млађег према старијем. Цео систем друштвеног уређења код нас почива на томе. Следствено, жена као таква никада није имала власти. То је била природна последица њеног таквог односа према човеку, која се подједнако манифестовала и у породици и у друштву геср. држави. Данас, ситуација у томе погледу је иста; схватање народа у томе питању није се изменило: жена је, као таква, још увек и само жена.

Али независно од свега тога, ненормално и проблематично послератно доба створило је код нас у овоме погледу један опасан преседан, чињеницом да жене данас заједно са људима изричу правду. То може мало чудно да звучи, и може да се истакне приговор, како се оне, у колико их данас има по судовима, налазе само у својству *џисара*, чија функција, опет, није судећа него само помоћна. Али би такав приговор био лишен основа. Пре

свега функција писара-правника у првостепеном суду много је сложнија и деликатнија него што изгледа по њеном називу.⁴ Она се креће од писања позива па све до суђења. Значи цео обим судског рада. А друго, данас имамо већ и жена правника које су и секретари првостепених судова, а у том својству још више и чешће имају прилике да суде.⁵ Можда се, међутим, то избегава кад год за то има могућности, али је то индиферентно за сâму ствар. Довољно је само да то може да буде и да се то и дешава. Али, и да није тога, па и сви остали послови које ради писар и сувише су деликатни да би могла и смела да их ради жена. Ауторитет државне власти нигде није толико изложен повреди као у правосуђу, а појава женскиња у њему значи најгрубљу повреду тога ауторитета и вере у

⁴ Стара, добра времена оставила су нам у наслеђе и добрих и рђавих ствари. По правилу: оно што је било добро ми смо изменили и реформисали, а оно што није ваљало, задржали смо. Назив *писар* датира још од закона о устројству судова од 1865 год. Данас он је савршено депласиран. Ружно је и, што је главно, неправично је да се *писарима* називају правници у судској служби, који, додуше, нису судије, али који чине неопходни саставни део судског заседања, без чијег присуства је оно немогуће и без вредности, који у главном имају сав посао суда на себи и који могу исто тако да буду треће судије у заседању колегиума.

⁵ § 13. Зак. о устројству првостепених судова: „Ако би један судија био препречен у суђењу, а не би било другог судије у суду који би га заступити могао, онда таквога може заступити секретар или у преци секретара други званичник суда кога председник одреди, ако је *свршени правник* и има 25. година старости“. (курзив је наш.) — Значи: трећи судија може да буде *писар-правник*. А по судовима у унутрашњости поименце у судовима у Јужној Србији, то је редовна и свакодневна појава. А како и тамо има жена правника, *што су и оне често судећи писара resp. треће судије*.

суд. Народ чији су претци третирали женскиње у томе погледу исто онако као и он сâм данас, не може да се помири са тим, да у суду, месту које је још увек за њега свето и неприкосновено, заједно са људима који су, на томе месту, за њега увек нешто више, боље, највеће, седе и жене, обичне, смртне жене са свим својим слабостима и недостацима, који су ту, на томе месту, њему нарочито потенцирани и упадљиви. Стотине призора који су се поводом њиховог присуства одигравали по судовима, доказ су те нечувене аномалије коју ми данас трпимо поред себе.⁶ Очевидно и јасно

⁶ Ту скоро у једном Окружном Суду приликом неког ислеђења саслушаван је оптужени. Деловођа је била једна девојка писар-правник. На једно питање које му је било постављено, он није одговорио одмах, него се промислио па онда, рекао: „А,... славни суде, имао бих ту да кажем много, ал' ето, не могу.... стид ме је од ове мајке“, и показао руком на деловођу.

У једном Београдском Суду десио десило је се ово. По тражењу једнога страног суда имао је да буде саслушан неки старац као сведок по једном тешком кривичном делу. Саслушање је вршила једна девојка. Старцу је било страшно када је видео да њој треба да каже оно што је било предмет његове свете грађанске дужности, да сведочи пред судом. Ипак је рекао све. А када је требао и заклетвом да потврди свој исказ и девојка запалила свећу пред њим, он ју је у недоумици и са неверицом упитао: „Шта, зар ти да ме закунеш, дете?“, и погледао око себе у остале чиновнике, мушкарце. молећи их да га ко од њих закуне. Али недлежност чиновника била је ту строго подељена, и старац је изговорио речи заклетве, са руком на Јеванђељу, пред запаљеном свећом и — пред једном женом. А када је пошао он је погледао још једном у све присутне, рекао само: „Шта дочекасмо!“, и изашао.

Или овакав призор. У крив. Одбору, на притвору, ради девојка-писар. Апсанција доводи кривца да му она саопшти решење о стављању под суд. Он је убица. Снажан, развијен човек, читав џин. Окован је. А ону моћну државну власт која се спрема да га најтеже казни за дело које је учинио, представља у томе тренутку — жена.

манифестовала се сва немогућност овога и опасност што се то, и ако немогуће, ипак спроводи.

У судовима где њих данас има, а нарочито где их има више (као што је случај са неким престо-ничким судовима), влада једна савршено друга атмосфера. Једно место, које за разлику од свих осталих у државноме апарату, мора да буде свето, профанисано је њиховим присуством.⁷ Својом неизменљивом природом оне су унеле у суд нешто чему тамо нема места, нешто страно, туђе, негативно. — Па онда, присуство њихово у односу према људима. Културних људи је још увек мало. Некултурност оних других нарочито је изражена и теже пада када су они у присуству женскиња. Разумљиво је, да отуда цела атмосфера у таквим судовима има у себи нечега неозбиљног (у најбољем случају), па онда ружног, профаног, недопуштеног, немогућег. Све што се у њима, у тим судовима, чини, сваки посао, свака радња, изгледа да носи одблесак тога. И то је тако. Достојанство суда услед тога, замењено је неозбиљношћу са свим њеним опасним последицама које она ствара на овоме месту, и савршено је доведена у питање она завидна висина на којој је стајало наше судство.

Поред тога има још једна ствар. Број њихов

⁷ Треба разумети да ово профанисање долази не услед каквих нарочито рђавих квалитета њихових, (обрнуто томе, међу њима има чак и таквих, додуше врло мало, које имају сва преимућства једног солидног и савесног чиновника), него да то профанисање долази од самог факта, да оне, као жене, суделују у једној установи која њихово учешће безусловно и апсолутно не трпи.

у почетку био је незнатан. Присуство њихово на овим местима било је за неке куриозно, можда чак и забавно. Све се третирало лако и неозбиљно. Данас, међутим, мало је тих судова у којима нема макар и по једна од њих. У београдским судовима, нижим и вишим (има их чак и тамо!) има их данас око двадесет и пет. Значи, од укупног броја писара у београдским судовима на њих долази од прилике једна четвртина. Тај факат далеко је озбиљнији него што то може да изгледа. Двадесет и пет места оне заузимају у београдским судовима. Двадесет и пет мушкараца свршених правника (а има их куд и камо више) остало је без службе у суду.⁸ Нека је претпоставка да су то људи који су отишли на права само зато што су одушевљени позивом судијским. Они крај свега хоће безусловно то да буду.

⁸ Женскиње, међутим, много лакше долази до места (у београдским судовима нарочито), и то увек до бољих места. Остајући увек жене, оне својом женскошћу крче себи лакше пут. У Варошкоме Суду њих има данас *девет*, а у Окружном Суду само *једна*. То долази отуда што се Варошки Суд, за разлику од Окружног (Селјачког) Суда, сматра бољим, тачније, отменијим. Па затим, њих је теже преместити него мушкараца. У Варошком Суду, на пр., има их које су тамо по две године и више. — Још један занимљив пример. Један писар Окружног Суда који је за собом имао *три* године писарске службе тражио је премештај за Касац. Суд, да би могао да прође и кроз виши суд, а и да добије у времену за спремање за судијски испит. После дугог чекања он буде премештен у Касац. Суд, а само неколико дана доцније, он се решењем премешта из Касац Суда у Трговачки Суд, а на његово место, *по потреби службе*, премешта се из Трговачког Суда једна госпођица писар-правник, која за собом има огромну праксу од неких — месец и нешто више дана проведених у Трговачком Суду. — Ту скоро, опет, у једном вишем суду постављена је за писара једна госпођица. Она је право из школе дошла у виши суд. — И још много и много оваквих примера.

Не могући да добију место у суду (хиперпродукција се овде већ почела да осећа), они одлазе на друге послове, у другу службу и, када стекну право на судијски испит, они га полажу и — постају судије. Суд никада нису видели и на тај начин ствара се кадар неспособних судија. У место спремни и сигурни, они тек у томе тренутку почињу да уче. Јасно је колико правосуђе трпи од овога. А двадесет и пет места у београдским судовима пропадају потпуно, јер они који их заузимају нити хоће нити могу да буду од користи послу коме су пришли.

Жене не могу да буду у суду.⁹ Иначе, овако,

* У овоме тренутку ми прелазимо преко осталих ствари које жени онемогућују учешће у правосуђу. Да напоменемо с мо што је онемогућује уопште да буде у државној служби. Војна обавеза, на пример. Чл. 4. Зак. о чиновницима грађ реда тражи за указног државног чиновника, поред осталих услова и тај, да он има регулисану војну обавезу. Рђаво би било тумачење да се тај захтев не односи и на њих зато што су жене, као такве, уопште ослобођене војне обавезе. Оне јесу ослобођене војне обавезе као жене и такво је схватање правилно и у сагласности са природним редом ствари, јер обрнуто би било неприродно: да ово што је слабије иде да брани оно што је јаче; оне су дакле ослобођене војне обавезе као жене, али не и као државни чиновници, јер иначе би било неправично. Са оних истих разлога са којих је она ослобођена војне обавезе са тих истих разлога њој се не допушта, или боље, не треба да буде државни чиновник, јер и она, државна служба, претпоставља онс што је јаче, отпорније, мушкарца. А када она ипак улази у државну службу, значи, да је у сваком таквом конкретном случају увек одступање од правила: да је жена слабија од човека. А када смо у присуству таквог одступања, у присуству жене која се, следствено, изј-дначује са човеком, онда је сасвим природно наметнути јој оне исте обавезе које има и човек, мушкарац, који је у истом полож-ју као и она.

Па онда, друго. По своје физиолошком саставу жена је увек и редовно, с времена на време, у једној нарочитој психичкој

по среди је једна аномалија и то, несумњиво, највећа коју је код нас створило послератно доба. Право у једној земљи поред људи примењују и жене, оне жене, које то исто право, које оне примењују, третира као нешто што је слабије, неспособније и, што је главно, као нешто што је млађе, субсидијерно, потчињено човеку, мушкарцу. И тако, с једне стране имамо: да право третира жене као слабије у односу према мушкарцу и доследно таквоме схватању оно их и заштићује у извесним ситуацијама,¹⁰ опет за разлику од мушких; да им је дало извесне условне, ограничене способности; да их у извесним ситуацијама потпуно изједначује са малолетнима (§ 920 Грађ. Зак.); с друге стране, опет, жена се, узимајући на себе улогу мушкарца, појављују у суду као орган државног правосуђа и — примењује то исто право.

Јасно, је дакле, да по нашем позитивном праву жене не могу да буду у служби државног правосуђа. Непостојање изричне забране о овоме, искоришћено је негативно. Непостојање њено као такве не даје право да се мисли да је допуштено све

ситуацији која се јавља као последица извесних функција њеног организма. У том времену она је раздражљива, неспособна за правилно расуђивање, необјективност јој се потенцира, речју, неспособна је за посао у питању. У тим тренутцима она није болесна, у обичном смислу те речи, и зато је увек на дужности. Нека је по среди свака друга служба, па она трпи од тога, а када је то још судска служба онда је јачно колико она трпи, а већ и да не спомињемо ситуацију у којој је овај моменат њеног нарочитог психичког стања везан за моменат суђења.

¹⁰ У Прив. Праву: обавезно удомљење женске деце, право удовичког уживања и др. У Крив. Праву: робија без окова, лакши рад и др.

оно што није нарочито забрањено. Одсуство те забране резултат је схватања да је било излишно и непотребно да се баш изрично каже да жене не могу да буду органи државног правосуђа, непотребно крај очигледно јаснога духа целоку инога права у погледу женâ Законодавац шестих година није могао ни да помисли да ће бити оних, који ће, у одсуству те изричне забране, омогућити и женама да уђу у правосуђе. Данас, међутим, користећи се искуством, реформирано право, поименце закон о судијама гесп. закон о устројству судова, мора безусловно непостојање ове изричне забране да замени њеним присуством.¹¹

Затим и у одсуству те сметње од стране права, положај жене на овоме месту немогућ је и због саме њене природе као такве.¹² Неоспорно да право

¹¹ Послератно доба код нас има једну карактерну особину: да су и немогуће ствари могуће. Ипак, наше је интимно уверење, да је, и у ери тога могућег, немогућ један закон који ће и женама омогућити положај судије у државном правосуђу. А када је то немогуће, онда и са овим болесним и ненормалним стањем треба ликвидирати што пре у интересу правосуђа, у општем интересу.

¹² Ми не можемо, збиља, да схватимо оне младе девојке које се данас налазе у суду. Не можемо да разумемо како оне не осећају колико је штете и губитака за њих на томе месту. Немогуће је, да оне не осећају да се налазе у једној средини која нема ничега заједничког са њиховом природом; да се налазе у средини која им је савршено туђа, а и да је њихово присуство њој исто тако туђе. Немогуће је, најзад, да не осећају да оне као такве не импонују људима правницима и да они, у колико то не кажу отворено, увек тако мисле. Другојачије, међутим, не може ни да буде, јер ствар у истини тако стоји. А зар то онда није нешто непријатно и тешко за њих. Зар оне могу да се налазе у средини у којој нико не цени њихову способност за посао у питању. Јер, ако су оне дошле у суд као правници, онда то, у тренутку улажења, са њиховог гледишта може и да

у суштини има свога извора у сили. Доследно томе то право могу да примењују они који се у датом времену сматрају као јачи, а то су данас људи, мушкарци. Обрнуто би било неприродно и немогуће. Друго, по својој психичкој структури жена се разликује од човека, а то диференцирање, у погледу жене, негативно је када је реч о својству судије. Позив судијски је, неоспорно, деликатан и узвишен, али је он са друге стране ужасно тежак и напоран, ужасно груб, суров, мушки, људима својствен само. Жена, које је толико субјективнија од човека, која не може да изађе из себе и из својих осећаја, из којих је она по правилу сва и саграђена,¹³ не може да има ничега заједничког са тим послом. Жена не може да се еманципује своје осећајности, а када је по среди примена хладних и неумитних законских прописа, који врло често не представљају увек и уверење судије, који је ипак обавезан да их примени, онда је јасно да ту осећај не може и *не сме* да значи ништа. Жена је субјективна; она посматра сваку ствар са уског гледишта те своје субјективности. Примена закона, међутим, тражи максимум могуће људске објективности, а ако нисмо у присуству ње, онда се ствари посматрају онако како су оне, у датоме тренутку, им-

---

се правда. Али доцније, када им буде јасно, да људи у њима не могу ни да осете правнике, па следствено ни да их онда озбиљно третирају као такве, онда њима ту више нема места; а ако ипак остају ту, значи да остају не више као правници, него као жене. А очевидно да то није у њихову корист.

¹³ Што, уосталом, представља једно њено специфично и скупочено преимућство.

пресионирале онога који суди, а не онако како се оне *de facto* третирају од позитивног права које је израз општег, заједничког убеђења и опште потребе.

Па онда једна друга ствар. Судство, као такво, представља собом један максимум ауторитета. Следствено и они који га представљају морају да носе то у себи. По правилу само је човек, мушкарац, тај који може да има тај ауторитет. Жена га нема, јер не може да га има. Мушкарац, независно од његових моралних квалификација и одвојено од његове способности, има увек један став који је неопходан за то место. Он може да буде рђав као карактер и неспособан као дух, па ипак, крај свега тога, он је на томе месту толико пута ауторитативнији него жена на томе истом месту крај свих њених могућих блиставих квалитета морала и интелигенције.¹⁴

Због свега тога жена не може да буде представник државне власти, а најмање да буде орган правосуђа. Она чак не треба ни да жели ни да тражи то, јер иначе негира себе и своју природу, која, са своје стране, упоређена са оном код мушкараца, има исто тако једну своју пуну вредност и један савршен смисао. И не треба да заборави, да се ве-

¹⁴ Погрешно би било схватање да то преимућство човека значи уједно и трагедију жене. Јер, ако човек доминира на једном пољу, жена то чини на другом. Ако је човек, као такав, симбол снаге, енергије и разума, жена је симбол хришћанске љубави, мира, благости и среће; ако је човек велики као заштитник, родитељ и муж, жена је светиња као мајка, љубав као сестра и срећа као жена.

лике ствари могу да стварају само онда када се онај ко их ствара налази на своме послу.

Питање ово данас је отворено и његово решење не трпи одлагање. А оно није тешко, јер ничега ту нема спорног и ствар ваља регулисати онако како то она императивно налаже. Решење је врло просто: све жене-правнике у судовима уклонити са тих места,¹⁵ а путем закона онемогућити њихово даље улажење у суд. Само је то излаз из тешке ситуације у којој се налази наше правосуђе због тога. Овако, њихово присуство у редовима оних који имају тешку и деликатну дужност да у име државе гесп. народа изричу правду, представља код нас једну ненормалну појаву а затим једну отворену опасност за правосуђе, опасност пред којом се не може и не сме да остане затворених очију. Са њом треба ликвидирати што пре, и не треба заборавити, да никако није свеједно хоће ли се то учинити данас или ће се учинити сутра.

---

¹⁵ На тај начин што ће им се наћи места у административној служби, да тим уклањањем не би остале без службе, све то због оних, за које та служба представља извор потребне зараде.

